

Leven en werk van Gerrit de Hoog (1784-1812)

Leven en werk van Gerrit de Hoog (1784-1812)

De eerste gepromoveerde veearts van Nederland

Gijs Jonkers, Peter Koolmees en Erik Jan Tjalsma

Amsterdam University Press

Dit boek is uitgegeven ter gelegenheid van het 200-jarig jubileum van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht (1821-2021). Het bevat een vertaling met inleiding en commentaar van de Latijnse dissertatie van: Gerrit de Hoog, *Over de geneeskunde van de mens en van landbouwhuisdieren ofwel veeartsenijkunde. Hun onloochenbare overeenkomst, samenhang en belang van een wederzijdse toepassing*. Oorspronkelijke Latijnse uitgave: Leiden 1811

De uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

Veterinair Historisch Genootschap

– Prof. Henk Rozemondfonds ter bevordering van de studie van de veterinaire geschiedenis

– Drs. Guus Mathijssen Fonds

Descartes Centre voor Wetenschapsgeschiedenis en Wetenschapsfilosofie, Universiteit Utrecht
faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Inleiding en commentaar Gijs Jonkers, Peter Koolmees en Erik Jan Tjalsma

Vertaling uit het Latijn: Gijs Jonkers

Afbeelding omslag: penning met afbeelding van de Griekse paardenarts Apsyrtos (300-360),
Diergeneeskundige Studenten Kring, 1933. Collectie UMU (Universiteitsmuseum Utrecht),
Afd. Diergeneeskunde, inv.nr. 0285-184757

Ontwerp omslag: Mijke Wondergem

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6372 239 1

e-ISBN 978 90 4855 733 2

NUR 886 | 681

© Gijs Jonkers, Peter Koolmees en Erik Jan Tjalsma / 2022 Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2022

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Amsterdam University Press.

Amsterdam
University
Press

Inhoud

Woord vooraf	7
Wijze van uitgeven	7
Algemene toelichting bij de vertaling	8
Dankzegging	8
Inleiding	11
De promovendus	15
Van weeshuis naar universiteit	15
<i>Kinderjaren en Fundatie van Renswoude</i>	15
<i>Onderwijs en nuttige beroepen</i>	19
<i>De keuze voor veeartsenijkunde</i>	21
<i>Student in Leiden (1802-1805) en Berlijn (1805-1807)</i>	23
Veearts en heelmester	26
Dramatisch einde als legerarts	29
De promotor	31
Geleerde en bestuurder	31
Het nut van de veeartsenijkunde	33
De dissertatie	37
Een belezen jongeman	37
Markante passages	38
Besluit	39
Vertaling van <i>Dissertatio medica inauguralis</i> / Medisch proefschrift van Gerrit de Hoog	41
Woord vooraf	44
Inleiding	49
Hoofdstuk 1 Een vergelijkende geschiedenis van de geneeskunde van mensen en dieren, in het bijzonder huisdieren.	51
Hoofdstuk 2 Over de fysiologie in het algemeen en de vergelijkende fysiologie van de mens en de landbouwhuisdieren in het bijzonder.	74

Hoofdstuk 3 Vergelijkende algemene ziekteleer van de mens en de landbouwhuisdieren.	93
Hoofdstuk 4 Meer algemene kwesties ten aanzien van gebruik en effect van geneesmiddelen bij verschillende soorten landbouwhuisdieren.	121
Stellingen	124
Bibliografie	131
Curriculum vitae van de bewerkers	135
Register op persoonsnamen	137

Woord vooraf

Dit boek gaat over een opmerkelijk medisch proefschrift dat op 11 mei 1811 aan de Leidse universiteit werd verdedigd door een bijzondere jongeman. Dit was de uit Delft afkomstige Gerrit de Hoog (1784-1812) die als wees opgroeide en achtereenvolgens geneeskunde studeerde in Leiden en diergeneeskunde in Berlijn. Een beoogd docentschap bij een op te richten eerste school voor veeartsen in Nederland ging door het vertrek van Lodewijk Napoleon aan zijn neus voorbij. In plaats van Alexander Numan had deze talentvolle jongeman de grondlegger van de diergeneeskunde in Nederland kunnen worden, ware het niet dat hij in 1812 als legerarts zijn voortijdig einde vond in Napoleons' fatale veldtocht naar Moskou.

De Hoogs in het Latijn geschreven proefschrift handelt over de analogie tussen de geneeskunde van mens en dier en het nut van de veeartsenijkunde voor de samenleving. Het betreft de eerste dissertatie in Nederland die is geschreven door één van de eerste gediplomeerde veeartsen in ons land, over een onderwerp dat na ruim twee eeuwen nog steeds actueel blijkt. Vanaf omstreeks 2010 wordt binnen veterinaire en medische kringen namelijk veel aandacht besteed aan het motto: *One World – One Medicine – One Health*. Dit behelst het gezamenlijke streven van diverse disciplines naar een optimale gezondheid van mens, dier en milieu. Dat Gerrit de Hoog zoveel belang hechtte aan vergelijkende geneeskunde in de aanlooperperiode naar diergeneeskundig onderwijs in Nederland maakt zijn proefschrift uniek. Kortom, genoeg redenen om dat werk in zijn geheel te vertalen en te becommentariëren, want zijn boek verdient zonder meer een prominente plaats in de geschiedenis van de Nederlandse diergeneeskunde.

Wijze van uitgeven

De Nederlandse vertaling wordt voorafgegaan door een algemene inleiding van prof. dr. Peter Koolmees waarin achtereenvolgens de levensloop van Gerrit de Hoog, zijn studietijd, zijn promotor prof. Sebald Justinus Brugmans, zijn proefschrift en de positie van de diergeneeskunde in Nederland rond 1800 worden beschreven. Voor de vertaling van de dissertatie van Gerrit de Hoog is gebruik gemaakt van het exemplaar dat aanwezig is in de bibliotheek van de Radboud Universiteit in Nijmegen (signatuur Diss.LE 1811:5). De Latijnse tekst is daar online voorhanden (<https://ru.on.worldcat.org/oclc/64843138>). De oorspronkelijke paginering van de Latijnse tekst van De Hoog staat in de Nederlandse vertaling weergegeven tussen vierkante haken. In zijn tekst maakte De Hoog gebruik van voetnoten. De samenstellers hebben daar verklarende opmerkingen over de vertaling, context,

begrippen, personen en aanvullingen aan toegevoegd. Om onderscheid te maken tussen de voetnoten van De Hoog en de gemaakte aanvullende opmerkingen, zijn de laatste steeds tussen haken geplaatst: [GJ] door Gijs Jonkers, [PK] door Peter Koolmees en [EJT] door Erik Jan Tjalsma. De tekst wordt ontsloten door een register op persoonsnamen en afgesloten met een bibliografie.

Algemene toelichting bij de vertaling

De vertaling van het Latijn is van de hand van dr. Gijs Jonkers. Het woord vooraf van het proefschrift van De Hoog was al vertaald door dr. L. Berk en gepubliceerd door drs. Guus Mathijssen in het tijdschrift *Argos*. Jonkers heeft die vertaling met enkele aanpassingen overgenomen. Gerrit de Hoog had – zoals gebruikelijk in die tijd – een voorliefde voor lange, ingewikkelde Latijnse zinsconstructies. Omdat in het Latijn, anders dan in het Nederlands, de persoonsvorm gewoonlijk tegen of aan het eind van de zin staat, is een vertaler gedwongen zinnen helemaal om te gooien. Door het grote aantal deelwoordconstructies en bijzinnen is het voor de leesbaarheid in het Nederlands bovendien nodig de zinnen in stukken te knippen en veel vaker een punt te zetten. Wat terminologie betreft: de dieren waarover De Hoog het als arts heeft, duidt hij afwisselend aan met de verzamelnamen *animalia rustico-domestica*, *animalia domestica* en *animalia familiaria*. Het eerste is vertaald met *landbouwhuisdieren*, de andere twee met *huisdieren*. In plaats van *diergeneeskunde* is de in De Hoogs tijd gangbare term *veeartsenijkunde* gebruikt. De Hoog schrijft afwisselend *ars veterinaria* en *medicina veterinaria*. Door hem gebruikte gelatiniseerde namen, bijvoorbeeld *Brownius* voor Brown en *Camperus* voor Petrus Camper, zijn alleen overgenomen als de oorspronkelijke eigennamen niet ergens waren terug te vinden. Latijnse namen voor lichaamsdelen, ziekten en geneesmiddelen zoals kruiden zijn soms gewoon vertaald, maar in andere gevallen niet; soms wordt zowel de Latijnse als de Nederlandse naam weergegeven. Waar Gerrit de Hoog woorden cursiveert – hij doet dat veelvuldig, zonder dat de vertaler er altijd een gedachte achter kon ontdekken – is dat ook maar gedaan. Dankbaar is gebruik gemaakt van het *Zakwoordenboek van de Diergeneeskunde* (Leeuwarden 2018) van Peter Klaver.

Dankzegging

Ons passen woorden van dank aan het bestuur van het Veterinair Historisch Genootschap dat het initiatief heeft genomen om het proefschrift van Gerrit de Hoog te laten vertalen en in bewerkte vorm te laten uitgeven. Dat geldt ook voor de hierboven

vermelde instanties die financiële steun hebben verleend. Bij het ontrafelen van De Hoogs knappe, maar vaak lastige zinnen, heeft Jonkers dankbaar gebruik gemaakt van de bereidwilligheid van zijn klassieke collega's dr. Fer van Campen, drs. Bob Vaalburg en vooral drs. Harke Bremer om zijn vragen te beantwoorden. Bij het vertalen is voortdurend de deskundige veterinaire hulp ingeroepen van dierenarts Erik Jan Tjalsma. Die heeft net als Peter Koolmees de hele vertaling doorgelezen en de nodige verbeteringen voorgesteld. Verder gaat onze dank uit naar dr. Bart Jaski, conservator handschriften en oude drukken, Universiteitsbibliotheek Utrecht en naar Eefje Roodenburg MA, conservator Bijzondere Collecties en Maarten van Wijnbergen, specialist Wetenschappelijke Informatie, Afdeling Content & Metadata Management van de Universiteitsbibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen, die beiden zorgdroegen voor het digitaliseren van de originele Latijnse tekst. Dank is ook verschuldigd aan dr. Jan Berns en drs. Jons Straatman BA die de algemene inleiding kritisch hebben doorgenomen. Tot slot danken wij drs. Anja van Leusden van Amsterdam University Press voor de verzorgde uitgave.

Gijs Jonkers, Peter Koolmees en Erik Jan Tjalsma

Inleiding

Het proefschrift van Gerrit de Hoog is in verschillende opzichten bijzonder. Het is geschreven door een talentvolle jongeman die dankzij zijn ijver en intelligentie, tentoongespreid in de Fundatie van Renswoude in Delft, kon ontsnappen aan het voorbestemde sociale milieu van een arm weeskind, want Gerrit trof het niet in zijn jeugd. Zijn moeder overleed toen hij ruim twee jaar oud was, zijn vader toen hij tien was. Het lot lachte hem echter toe toen hij vanuit het weeshuis op twaalfjarige leeftijd werd toegelaten tot de Fundatie. Hij greep die kans met beide handen aan en hij ontwikkelde zich daar tot een van de beste pupillen. Conform de doelstellingen van de Fundaties van Renswoude specialiseerde Gerrit zich in een voor het vaderland nuttig beroep, namelijk veearts. Een dergelijke opleiding bestond in Nederland nog niet en de Fundatieregenten besloten om hem, als eerste (en enige) pupil van de Fundatie, geneeskunde in Leiden te laten studeren (1802-1805) en aansluitend veeartsenijkunde in Berlijn (1805-1807). Zijn mentor en latere promotor prof. Sebald Brugmans faciliteerde dit dankzij diens internationale netwerk.¹

Gerrit de Hoog leefde in een van de meest roerige tijden van Nederland. Uit de oude Zeven Provinciën ontstond in 1795 de Bataafse Republiek, die in 1806 weer plaats moest maken voor het Koninkrijk Holland onder koning Lodewijk Napoleon. In de periode 1810-1813 waren de Noordelijke Nederlanden ingelijfd in het Franse Keizerrijk onder Napoleon Bonaparte. In korte tijd veranderde Nederland van een federatieve staat met gewestelijk particularisme via centraal gezag in de Bataafse Republiek en tijdens de Franse bezetting in een eenheidsstaat onder de monarch Willem I. Er vond een cultuurtransfer plaats, dat wil zeggen er traden veranderingen op in politieke en culturele instituties. Deze veranderingen hebben de levensloop van Gerrit wat onderwijs, bestaansmogelijkheden en oorlog betreft in hoge mate beïnvloed.²

Na een eind 1808 afgelegd examen behoorde Gerrit de Hoog tot de eerste drie gediplomeerde veeartsen der 1^e klasse in Nederland. Als zodanig ontving hij een honorarium van 400 gulden per jaar. Dit was niet voldoende voor een voltijdse baan, maar de verwachting was dat De Hoog zou worden aangesteld als docent aan een op te richten veeartsenijsschool. Na het vertrek van koning Lodewijk Napoleon in 1810 kwam hier echter niets van terecht.³ Gerrit vond alleen tijdelijke aanstellingen

1 Booy & Engel, *Van erfenis tot studiebeurs*, 142-143; Gaemers, *Eenige van de verstandigste jongens*, IX, 203-211, 304.

2 Van der Burg, *Nederland onder Franse invloed*, 9-12. Kloek en Mijnhardt benaderden die periode vanuit de 'culturele dimensie' als uitgangspunt. Kloek & Mijnhardt, *1800. Blauwdrukken voor een samenleving*, 23.

3 Schimmel, 'Dr. Gerrit de Hoog', dl. 1, kolom 1150-1151.

als veearts en richtte zich weer tot de geneeskunde en op het schrijven van zijn proefschrift dat hij op 11 mei 1811 ten overstaan van prof. Brugmans met succes verdedigde. Dat maakte hem de eerste gepromoveerde dierenarts van Nederland. Zijn bijzondere vorming als arts én dierenarts hebben hem ongetwijfeld op het onderwerp vergelijkende geneeskunde van mens en dier gebracht. Gerrit heeft daarna korte tijd een praktijk als geneesheer in Vianen gehad. Uiteindelijk werd de roerige Franse Tijd hem noodlottig toen Brugmans hem een positie als officier van gezondheid in de *Grande Armée* van Napoleon bezorgde. Op de fatale tocht naar Moskou is hij in 1812 overleden.⁴

De bijzondere en ook tragische levensloop van Gerrit de Hoog is Alexander Numan (1780-1852), docent en directeur van de Rijksveeartsenijschool in Utrecht,⁵ niet ontgaan. Welbeschouwd volgde hij de carrière die voor zijn tijdgenoot De Hoog was uitgestippeld. Door zijn vroegtijdig sneuvelen kon niet De Hoog, maar Alexander Numan carrière maken als grondlegger van de diergeneeskunde in Nederland. Dat besef is wellicht de reden voor Numan geweest om de levensloop van De Hoog in het *Veeartsenijkundig Magazijn* op te tekenen. Hij deed dit in een uitgebreide voetnoot bij een door De Hoog opgesteld verslag over ziekten onder het vee, dat achttien jaar later werd gepubliceerd.⁶ De dissertatie en het verslag over ziekten onder het vee van Gerrit de Hoog staan vermeld in de bibliografie van Holtrop uit 1842.⁷ Dat werd overgenomen in het *Biographisch woordenboek der Nederlanden* in 1867, waarin hij abusievelijk als G. de Hoogh wordt aangeduid.⁸ Een biografie van De Hoog, gebaseerd op Numan, werd ook opgenomen in het *Biographisch-literarisches Lexicon der Thierärzte aller Zeiten und Länder* dat in 1863 werd gepubliceerd.⁹ Willem C. Schimmel (1846-1914), docent chirurgie aan de Rijksveeartsenijschool, schreef in 1911 een biografie over Gerrit de Hoog voor het *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* die grotendeels ook was gebaseerd op die van Numan.¹⁰ Merkwaardig genoeg schonk Jurjen Wester (1869-1947), hoogleraar bijzondere ziektekunde en geneeskunde van de niet-parasitaire en niet-infectieuze ziekten, geen enkele aandacht aan De Hoog in zijn boek over de geschiedenis van de diergeneeskunde uit 1939 en dat terwijl hij De Hoog, in tegenstelling tot Numan van wie hij geen hoge dunk had, daarin toch als een ideale docent had kunnen bestempelen.¹¹ Ruim zestig jaar later pakte Guus Mathijssen (1930-2017), bibliothecaris

4 Gaemers, *Eenige van de verstandigste jongens*, 210, 304.

5 Koolmees e.a., *Canon van de diergeneeskunde*, 26-27.

6 De Hoog, 'Verslag van den staat', 177-211. De voetnoot van Numan loopt van 178-181.

7 Holtrop, *Bibliotheek voor geneeskunde*, 146.

8 Van der Aa, *Biographisch woordenboek*, dl. 8, tweede stuk, 1134.

9 Schrader & Hering, *Biographisch-literarisches Lexicon*, 206-207.

10 Schimmel, 'Dr. Gerrit de Hoog'.

11 Wester, *Geschiedenis veeartsenijkunde*, 152-155.

van de faculteit Diergeneeskunde, de draad weer op en schreef een uitgebreide biografie over Gerrit de Hoog.¹² Daarbij maakte hij gebruik van het archief van de Delftse Fundatie, alsmede van secundaire literatuur over de Fundatie waarin De Hoog wordt vermeld.¹³

In het voorliggende boek is onder meer gebruik gemaakt van deze bronnen om het leven van Gerrit de Hoog en zijn proefschrift in een bredere context te duiden. Hoe kwam hij in de Fundatie van Renswoude terecht? Wie waren zijn leermeesters en hoe zag zijn opleidingstraject eruit? Waarom en hoe werd hij op het spoor van de diergeneeskunde gezet? Wat was de rol van Brugmans als mentor en promotor van Gerrit? Hoe stond het met de veterinaire wetenschappen in zijn tijd en met de uitoefening van de diergeneeskunde in de praktijk? Hoe keek De Hoog in het begin van de negentiende eeuw aan tegen vergelijkende geneeskunde van mens en dier en hoe werkte hij dat thema nader uit in zijn opmerkelijke proefschrift?

¹² Mathijssen, 'Gerrit de Hoog'.

¹³ Booy & Engel, *Van erfenis tot studiebeurs*; Gaemers, *Eenige van de verstandigste jongens*; GA Delft, Archief nr. 263; Veldman Boer, *Inventaris archief Fundatie Renswoude*, inv.nr. 4. Notulen en resoluties 1790-1810.

De promovendus

Van weeshuis naar universiteit

Kinderjaren en Fundatie van Renswoude

Gerrit de Hoog werd op 13 juni 1784 Nederlands gereformeerd gedoopt in de Nieuwe Kerk in Delft als zoon van Corstiaan Johannesz. de Hoog (1739-1794) en Trijntje (Katrina) Gerritsd. de Hoog (1752-1787). Hij had enkele oudere halfbroers en halfzussen uit een eerder huwelijk van zijn vader. Nadat De Hoog senior in 1774 weduwnaar was geworden, hertrouwde hij eind 1776 met zijn volle nicht Trijntje. Uit dat huwelijk werden nog vier kinderen geboren, waarvan Gerrit de jongste was. Gerrit is waarschijnlijk vernoemd naar zijn grootvader van moeders kant en zijn oudste broertje dat maar twee jaar oud is geworden. Op 10 maart 1787 overleed zijn moeder; het is niet waarschijnlijk dat hij aan haar bewuste herinneringen heeft gehad. Kort nadat zijn vader op 3 augustus 1794 overleed, werd hij op tienjarige leeftijd opgenomen in het 'Weeshuis der Gereformeerden binnen Delft'.¹⁴

In dat weeshuis heeft Gerrit twee jaar doorgebracht. Hij was schrandere en viel bij de onderwijzer op door zijn ijver en leergierigheid. Om die redenen kwam hij in aanmerking voor voortgezet onderwijs dat werd aangeboden in de 'Fundatie van Renswoude' in Delft. Voorwaarde voor toelating was het slagen voor een examen dat door een drietal docenten van de Fundatie werd afgenomen. In de vergadering van de regenten van 14 april 1796 werd de examenuitslag van een zestal weesjongens bekend gemaakt. Alleen Gerrit en een andere jongen werden toegelaten. Zij kregen te horen '[...] dat zij schoon in het weeshuis eetende en slapende, echter dagelijks in hunne weesklederen in dese Fundatie ter onderwijs van voorgesegde instructeurs en schoolmeester zouden koomen'. Een maand later moesten de beoogde twee kandidaten weer in een vergadering van de regenten opdraven. Daarbij was ook de executeur testamentair, die over de financiën van de Fundatie waakte, aanwezig. De vergadering stemde in met de toelating van de nieuwe pupillen. Daarna werden '[...] de heeren commissarissen op de huishouding verzocht de uniformen deeser Fundatie voor hun, zo dra mogelijk in gereedheid te doen brengen, gelijk ook de Vrouwen Regentessen sullen worden verzocht het voor dezelve benodigde wollen en linnen mede so spoedig mogelijk te doen vervaardigen'. Op 18 augustus 1796 waren alle voorbereidingen afgerond en werd Gerrit als 57^e kwekeling in het Fundatiehuis te Delft opgenomen. Tot december 1810 zou hij de status van kwekeling behouden en voor al zijn doen en laten afhankelijk zijn van de goedkeuring van de regenten.¹⁵

14 Stadsarchief Delft, Doop-, Trouw- en Begraafboeken Nieuwe Kerk, Delft, Inv.nr. 14.62.

15 Mathijssen, 'Gerrit de Hoog', 207.

1784 Junij	Dag	Kinderen	Vaders	Moeders	Getuigen
	33	Gerrit	Christiaan de Hoog	Trijntje de Hoog	Geert van de Hoog
		- Jeremias	Aricanus Hartkoorn	Maria Kouwen- hoorn	
	24	Anna Christina	Peter Goebel junior	Joh. Christina Kok	Isaac Kok & Anna Christina van tonningen
		- Andries	Peter Hendrick	Lena Louberius	Peter Heberius Ariana de Groot
		- Louviza	Hendrik Schütte	Saara Over- gaur	Maria Post
	27	Albregth	Christiaan de Vries	Jannetje van de Kustalen	Cornelia van de Kustalen
		- Cornelia	Arie Hoijkaas	Johanna Hobste	
32		Julij			

Doopakte van Gerrit de Hoog, 13 juni 1784. Bron: Stadsarchief Delft, Doop-, Trouw- en Begraafboeken Nieuwe Kerk, Delft, Inv.nr. 14.62, folio 148v.

De Fundatie van Renswoude was gesticht door de puissant rijke weldoenster Maria Duyst van Voorhout (1662-1754), dochter uit een regentengeslacht uit Delft en zelf wees vanaf haar twaalfde jaar. Zij liet geen kinderen na en erfde het voor die tijd enorme vermogen van twee miljoen gulden, nadat haar tweede man, Frederik Adriaan van Reede, baron van Reede, vrijheer van Renswoude en Emmikhuijsen (1659-1738), was overleden. Frederik Adriaan was in 1730 in de problemen geraakt toen er een landelijk netwerk van 'sodomieten' werd ontmaskerd waarbij hij betrokken bleek te zijn. Homoseksualiteit werd destijds beschouwd als een doodzonde en gerechtelijke vervolging kon leiden tot zeer zware straffen, zoals executie. Uit angst vluchtte de vrijheer net als andere verdachten naar het buitenland. Zijn reputatie was naar de knoppen en uit voorzorg paste hij zijn testament aan, waarbij Maria zijn enige erfgenaam werd. Toen de gemoederen waren bedaard, keerde Frederik Adriaan naar zijn kasteel terug, waar hij verder een teruggetrokken leven leidde. In 1749 stelde Maria haar testament op. De toen 87 jaar oude vrijvrouw van Renswoude bepaalde dat het grootste deel van haar vermogen ten goede zou